

PŘÍLOHY

Příloha 1 Projekt DP

Příloha 2 Okruhy témat rozhovoru s pastoračními pracovníky

Příloha 3 Okruhy témat rozhovoru s klienty

Příloha 4 Okruhy témat rozhovoru se zaměstnanci

Příloha 1

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
ŘÍZENÍ A SUPERVIZE V SOC. A ZDRAV. ORGANIZACÍCH

Projekt diplomové práce

Jméno a příjmení: Mgr. Květa Kellerová

Osobní číslo: 21539209

Imatrikulační ročník: 2020/2021

Předběžný název připravované DP: Spirituální péče v domovech pro seniory

Formulace a vstupní diskuse problému

Po ukončení studia plánuji pracovat v domově pro seniory, jehož zřizovatelem je církevní organizace Diakonie ČCE. Oslovila jsem vedení Diakonie s dotazem, zda je zajímavá určité téma, které bych mohla zpracovat ve své diplomové práci, aby má práce měla následně v praxi možné využití. Požádali mě, abych se zaměřila na téma nabídky spirituální péče v domovech pro seniory. Zajímalo by je, o jaký typ nabídky duchovního programu mají senioři zájem, jaká forma spirituální péče by uspokojila jejich potřeby. Nabídku aktivit, které dosud klientům v této oblasti nabízeli, shledávají neaktuální, dostatečně neodpovídající potřebám dnešních seniorů. Rádi by zjistili, proč v dnešní době duchovní/kaplani svojí nabídkou naplňují pouze zlomek očekávání klientů.

Vztah tématu ke studijnímu oboru sociální práce: Péče o seniory, kteří jsou z důvodu svého věku a s ním spojené nesoběstačnosti odkázáni na pomoc ostatních, je jednou z důležitých oblastí sociální práce. Služby nabízené seniorům by měly uspokojovat nejen jejich tělesné potřeby, ale také jejich potřeby duchovního charakteru. Předkládaná diplomová práce hledá možnosti, jak k jejich naplňování přispět. Reaguje na měnící se

vztah seniorů k dosavadní nabídce duchovní péče a na základě provedeného výzkumu ukazuje, z jakých principů, kdy a skrze koho jsou senioři podněcováni, motivováni, otevíráni k prožitkům duchovní dimenze a jak je možné tyto výstupy využít v nabídce aktivit domovů pro seniory.

Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je prostřednictvím teoretického a empirického zpracování porozumět tomu, jak lze v rámci sociálních služeb domova pro seniory Diakonie ČCE podpořit nabídku duchovních programů pro seniory díky poznání principů, na jakých má být vystavena aktivita nabízená seniorům k naplnění jejich duchovních potřeb. Dílčím cílem je porozumět tomu, jak vypadá duchovní život seniorů, jaké jsou jejich duchovní (spirituální) potřeby, co je naplňuje, v čem vidí v životě smysl, co jim dělá radost, co jim pomáhá, když jsou smutní, když se cítí osaměle, co by ještě rádi v životě „stihli“. Dalším dílčím cílem je odkrýt a popsat situace, kdy senioři zažívají prožitky v rovině duchovní, odhalit **zdroje**, skrze které se zamýšlí nad svým životem, a tím, co jejich každodenní potřeby přesahuje, co je tíží a co je naopak osvobozuje. S tímto porozuměním se pak případně pokusit formulovat teorii - společné **principy: jak, kdy, s kým a skrze koho** (s jakými vlastnostmi a kompetencemi) je možné se seniory v domovech pro seniory podporovat promýšlení a sdílení témat smyslu života, strachu ze smrti, vyrovnávání se se sebou, s druhými, se světem, jejich vnímání toho, co nás přesahuje.

Teoreticko-metodologické východisko

Teoretická část

K dosažení zadaného cíle vyjdu z teoretických poznatků odborné literatury. V oblasti spirituálních potřeb seniorů a spirituální péče poskytované seniorům existuje řada výzkumů. Starý člověk se více zamýšlí nad smyslem své existence, bilancuje svůj život a často se u něj objevují otázky, na které nezná odpověď (Křivohlavý 2011, s. 115). Spirituální potřeby jsou ale často mylně chápány a spojovány s potřebami věřících osob (Svatošová, 2012, s. 23). Ivanová (2005, s. 205) poukazuje na to, že spiritualita je daleko obecnější, zahrnuje duchovní prožitky a potřeby, které si člověk praktikuje podle svého systému religiózních představ a je náboženství nadřazená. Náboženství je podle Říčana (2007, s. 45) pouze jedna z možností projevu spirituality. Spiritualita je určitým přesvědčením o vyšší síle, která člověka přesahuje (Říčan, 2007, s. 44). Spiritualita zahrnuje tedy mimo náboženství i otázky smyslu života, naděje, lásky, nalezení vnitřního

klidu či umění radovat se z krásy (Galek et al., 2005, s. 62-67; Majerníková, Jakobovičová, 2008, s. 23).

Empirické studie zjistily vyšší míru spirituality a religiozity u starších osob (Peterson, Seligman, 2004, s. 613). Starý člověk se více zamýšlí nad smyslem své existence, bilancuje svůj život a často se u něj objevují otázky, na které nezná odpověď (Křivohlavý 2011, s. 115). Z mnoha realizovaných výzkumů vyplynulo, že k nejběžnějším duchovním potřebám patří oblast nalezení smyslu života, lásky/sounáležitosti a oblast naděje/klidu/vděčnosti. Za důležité a současně nenaplněné potřeby senioři nejčastěji uvádějí být v přírodě a ocenit její krásu, mluvit s někým o smrti a umírání, řešit s někým obavy z toho, co je po smrti, být užitečný pro společnost, číst duchovní/náboženský materiál a být naplněn klidem (Cieslarová, Bužgová, 2014).

Empirická část

K dosažení cíle práce využiji kvalitativní design metodou zakotvené teorie. Technikou tvorby dat bude hloubkový rozhovor s návodem. Dopředu budu mít připravené okruhy témat polostrukturovaného rozhovoru, kterých se budu držet. Cílem sběru dat z těchto individuálních rozhovorů je porozumět, jaké podmínky ovlivňují chuť (ochotu) respondentů sdílet témata smyslu života, strachu ze smrti, vyrovnávání se se sebou, s druhými, se světem, s tím, co nás přesahuje.

Respondenty výzkumu budou klienti osmi pobytových zařízení pro seniory zřizovaných Diakonií ČCE. Výběr účastníků výzkumu provedu tak, že požádám vedení domovů a doporučení, kteří klienti domovů navštěvují programy s duchovním přesahem a jsou ochotni o těchto tématech mluvit. Rozhovory budu vést s tolika klienty, dokud budu získávat nové informace. Minimálně však s 10 respondenty. S klienty domovů pro seniory povedu hloubkové rozhovory zaměřené na jejich vlastní životy, jejich životní hodnoty, jejich psycho-sociální potřeby, konkrétní duchovní zážitky a možnost jejich sdílení s druhými. Rozhovory povedu jak s klienty pobytových zařízení, tak s vybranými kaplany. Vedení Diakonie ČCE požádám o doporučení na kaplany pracující v zařízeních Diakonie, na něž mají kladné reference od klientů nebo jejich rodin. Rozhovory povedu minimálně se dvěma kaplany. S kaplany budu mluvit převážně o příkladech dobré praxe, o konkrétních situacích, jak a kdy se jim podařilo se seniory sdílet duchovní témata, duchovní dimenzi jejich života.

Výzkum bude prováděn anonymně a pouze s informovaným souhlasem respondentů.

Výstupem bude formulace principů, které se v praxi osvědčily při realizaci aktivit nabízených seniorům v sociálních službách k naplnění jejich duchovních potřeb a z toho vycházející nabídka možných aktivit postavených na těchto principech.

S výsledky výzkumu bude seznámen zřizovatel zařízení, tj. Diakonie ČCE, klienti a zaměstnanci jednotlivých zařízení, ale i odborná a laická veřejnost. Výsledky by mohly otevřít diskusi, jaké zdroje a principy jsou v oblasti nabídky spirituální péče přínosné.

Harmonogram

Studium literatury – 2 měsíce

Sestavení osnovy rozhovoru – 3 týdny

Realizace rozhovorů – 3 měsíce

Analýza a interpretace dat – 3 týdny

Psaní diplomové práce – 2 měsíce

Předběžná bibliografie k tématu

BURELOVÁ, M. Duchovní potřeby seniorů, Masarykova univerzita, Lékařská fakulta, Katedra ošetrovatelství. Diplomová práce, 2009. Dostupné na: https://is.muni.cz/th/orvo/Burelova_-_Duchovni_potreby_senioru_-_diplomova_prace.pdf

CIESLAROVÁ, A. – BUŽGOVÁ, R. Spirituální potřeby seniorů v institucionální péči, Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, Ústav ošetrovatelství a porodní asistence, 2014. Dostupné na: http://www.osetrovatelstvo.eu/_files/2014/02/50-spirituální-potreby-senioru-v-institucionalni-peci.pdf

FLANNELLY, K. J. et al. The relative prevalence of various spiritual needs. In Scottish Journal of Healthcare Chaplaincy, 2006, vol. 9, no. 2, pp. 25-30.

GALEK, K. et al. Assessing a Patient's Spiritual Needs: a comprehensive instrument. In Holistic Nursing Practice, 2005, sv. 19. č. 2, s. 62-67.

GIDDENS, A. Sociologie. Praha: Argo, 2003. [ISBN](#) 978-80-257-0807-1. s. 64.

- IVANOVÁ, K. Spiritualita, náboženství a duševní zdraví. 2005, s. 204-205.
- KŘIVOHLAVÝ, J. Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie. Praha: Grada, 2011, s. 115, s. 144.
- MAJERNÍKOVÁ, L. – JAKABOVIČOVÁ, A. Saturácia spirituálnych potrieb u onkologického pacienta. In Onkologická péče, 2008, roč. 12, č. 4, s. 22-24.
- MASÁT, V. Spirituální potřeby nemocného. Diagnóza v ošetrovatelství, 2006, č. 2: str. 26.
- ŘÍČAN, P. Psychologie náboženství a spirituality. Praha: Portál, 2007, s. 44-45.
- SVATOŠOVÁ, M. Víme si rady s duchovními potřebami nemocných? Praha: Grada Publishing, 2012, s. 23.
- ŠKRLA, P. Kreativní ošetrovatelský management. Praha: Advent-Orion, 2003, s. 436.
- ŠNAJDÁRKOVÁ, M. Spirituální potřeby seniorů ve vybraném Domově pokojného stáří. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Diplomová práce, 2014. Dostupné na: https://is.muni.cz/th/tiqkr/Snajdarkova_Monika-DP_Snajdarkova_verze_3-1.pdf
- ŠPIRUDOVÁ, L. – Kutnohorská, J. Multikulturní ošetrovatelství I. Praha: Grada, 2005. s. 204-233.
- ŠTAMPACH, I. O. A nahoře nic: kniha o konstantách duchovního života. Praha: Portál, 2000.
- VOJTÍŠEK, Z., a kol. Spiritualita v pomáhajících profesích. Praha: Portál, 2012.

Příloha 2

Okruhy témat polostrukturovaného rozhovoru s pastoračními pracovníky:

1. Duchovní život seniorů a duchovní potřeby seniorů
2. Proces přípravy programu pro seniory
3. Přínos programů pro seniory
4. O čem chtějí senioři nejvíc mluvit
5. Téma konce života
6. Silný duchovní zážitek
7. Přístup ke klientům z církevního a z necírkevního prostředí
8. Vztah k místnímu sboru ČCE
9. Reforma kaplanské práce v Diakonii ČCE
10. Návrh na změnu nabídky spirituálních služeb

Příloha 3

Okruhy témat polostrukturovaného rozhovoru s klienty:

1. Co klienty naplňuje, dělá jim radost
2. Téma smutku a pomoci ve chvílích smutku
3. Zhodnocení programové nabídky v domově
4. Zhodnocení nabídky duchovních programů v domově
5. Vztah k víře
6. Téma konce života
7. Návrhy na vylepšení (spirituální péče)

Příloha 4

Okruhy témat polostrukturovaného rozhovoru se zaměstnanci:

1. Nabídka aktivit v domově
2. Zájem o duchovní programy
3. Duchovní potřeby klientů
4. Téma konce života
5. Kaplanská činnost v domově
6. Návrhy na změnu či vylepšení (spirituální péče)